

SOVYET İDEOLOJİSİNİN KAZAKİSTAN TOPONİMLERİNE YANSIMASI

Sonnur AKTAY¹

ÖZ

Toponimler bir milletin dünya görüşü, tarihi, gelenek-görenekleri ve kültürünü yansıtan, geçmişle gelecek arasında köprü oluşturan önemli öğelerdir. Halkın hafızasına kazınarak yüzyıllarca manevi zenginlik olarak kalacak olan değerlerdir. İçeriğinde milli unsurları barındıran coğrafi adlar, belirgin nesneler ve kavramlarla özdeşleştirildiğinde halkın tarihsel hafızasında yer alır ve nesilden nesile aktarılır. Toponimler bulunduğu bölgedeki halkların yaşam biçimini yansıttığı için çoğunlukla adın hangi millete ait olduğu konusunda ipuçları taşır. Bu durum bölgedeki idari sistem, politik düzen, dil vb. değişimlerle doğrudan bağlantılıdır. Değişen politik koşullar yer adlarının değiştirilmesinde önemli bir yer tutar. Sovyet döneminde Kazakistan'da pek çok yer adı değiştirilmiştir. Bu süreç Çarlık döneminde başlamış olmasına rağmen Sovyet döneminde değiştirilen yer adı sayısının bir milletin tarihsel hafızasını yok edecek kadar fazla olduğu görülmüştür. Adlar, yasal olarak yeni dünya görüşünün etkisi altında değişime maruz kalır. Rusya'da Ekim Devrimi sonrası hâkim olan özgürlük, eşitlik fikirlerine dayandırılan yeni ideoloji Kazakistan toponimlerinde belirleyici olmuştur. Sovyet döneminde Kazakistan toponimlerinin değiştirilmesine neden olan toplumsal ve politik sebepler çalışmanın ana temasını oluşturmaktadır. Verny, Perovsk, Çernyayev, Pavlodar, Petropavlovsk, Vannovka vb. örneklerle yer adlarının tarihi, kökeni, değişim sebepleri, halkın kullanma biçimleri ve günümüzdeki şekli detaylı olarak irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Dil Politikası, Kazakistan Toponimleri, Sovyet dönemi, Yeradabilim.

Aktay, Sonnur. "Sovyet İdeolojisinin Kazakistan Toponimlerine Yansıması". *idil* 6.38 (2017): 2685-2693.

Aktay, S. (2017). Sovyet İdeolojisinin Kazakistan Toponimlerine Yansıması. *idil*, 6 (38), s.2685-2693.

¹ Öğretim Görevlisi, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, sonnureretonga(at)anadolu.edu.tr

THE REFLECTION OF SOVIET IDEOLOGY ON KAZAKHSTAN TOPONYMS*

ABSTRACT

Toponyms are significant linguistic elements that reflect a nation's worldview, history, customs and culture as well as forming a bridge between the past and the future. They are merits that will always freeze in people's minds and remain there as a means of spiritual richness for centuries. The geographical names, which bear in them national elements, remain in people's historical memory when identified with certain objects and concepts and, thus, pass on from generation to generation. Toponyms generally bear clues regarding which nation the name belongs to, as they reflect the way of life of peoples in a given region. This issue is directly related to the region's administrative system, political order, language, etc. The changing political circumstances play a significant role in the change in toponyms. Under the Soviet rule, many place names were changed in Kazakhstan. Even though this process started in the Tsarist regime, it was seen that the number of the changes in place names was big enough to wipe off a nation's historical memory. Names are exposed to change under the influence of the new world order in the eyes of the law. The new ideology based on the ideas of freedom and equality dominating the period after the October Revolution in Russia became determinative in Kazakhstan toponyms. The social and political reasons behind the change in the place names in Kazakhstan during Soviet rule comprise the central subject of this study. The history, source, reasons of change, the usage by the people and the present usage of place names will be scrutinized in detail with such examples as Verniy, Perovsk, Çernyayev, Pavlodar, Petropavlovsk, Vannovka, etc.

Keywords: Language Policy, Kazakhstan toponyms, Soviet period, Toponymy.

* Bu çalışma 18-21 Mayıs 2017 yılında Berlin'de (Almanya) düzenlenen Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Berlin Konferansı'nda sunulmuş ve özet metin olarak yayımlanmıştır.

GİRİŞ

Bir milletin dünya görüşü, tarihi, gelenek-görenekleri, kültürünü yansıtan, geçmişle gelecek arasında köprü oluşturan toponimler dil ve kültürün yoğunlaşmasıyla ortaya çıkar. Geçmişten ve günümüzden gün yüzüne çıkmamış birçok bilgiyi içinde barındıran toponimler, başta dilbilim olmak üzere coğrafya, sosyoloji, tarih, antropoloji, arkeoloji gibi farklı bilimlerin inceleme alanına girer. Toponim incelemelerinde farklı bilimlerden yararlanılırken, aynı şekilde toponimler de diğer bilimlere kaynaklık eder.

Her ülkede zaman içinde meydana gelen çeşitli sosyal, siyasi, kültürel vb. sebeplerle yer adlarında değişikliğe gitme durumu ortaya çıkabilmektedir. Rusya'da toponimlerde yapılan belirgin değişikliklerin 1917 Devrimi sonrasında gerçekleştiği görülür. 1917 Devrimiyle birlikte dönemin ideolojik fikirlerini yansıtan yeni yer adları ortaya çıkar. Sözcüklerde sosyalist yapı, sanayi, yenilik, teknolojiyi simgeleyen belirtiler ön plana çıkarken Çarlık rejiminin izlerinden uzaklaşma söz konusudur. Devrimle birlikte eski rejimi sembolize eden yer adları kaldırılarak, yerine dönemin siyasi tutumuna yani işçi sınıfına ya da sosyalist yapıya yönelik adlar verilmiştir.

Ekim Devrimi Sovyetler Birliği'nin her alanına hükmettiği gibi toponimler üzerinde de etkisini gösterir. Yeni Düzen kavramından yola çıkarak eskiyi yeniyle değiştirme akımı başlar ve toponimlerde köklü değişikliğe gidilir. Geçmişin siyasi yapısını yansıtan adlar kaldırılarak yerine Sovyet ideolojisini yansıtan, yeni dünya görüşünü içinde barındıran yer adları tercih edilir. Sovyetler Birliğine bağlı birçok yer adında farklılık yapıldığı gibi geniş topraklara sahip olan Kazakistan'daki yer adlarında da değişiklik gözlenir. Farklı zaman dilimlerinde değişik uygulamalarla gerçekleştirilen ad değişiklikleri, halkın asırlardır kullandığı yer adlarını ortadan kaldırarak tarihsel hafızayı silme amacı çerçevesinde gerçekleştirilir. A.V. Superanskaya devrimin toponimlere etkisini şu şekilde yorumlar:

"Her ülkede zaman içinde meydana gelen çeşitli sosyal, siyasi, kültürel vb. sebeplerle yer adlarında değişikliğe gitme durumu ortaya çıkabilmektedir. Rusya'da yer adlarında yapılan belirgin değişikliklerin 1917 Devrimi sonrasında gerçekleştiği görülür. Bu değişiklik gerek kişi adları gerekse de yer adlarında etkin bir biçimde hissedilmiştir" (Superanskaya, 2014: 152).

Rusya toponimlerinde değişikliğe sebebiyet oluşturan Ekim Devrimi Kazakistan toponimlerini de fazlasıyla etkilemiştir. Kazakistan yer adları araştırmalarında K.G. Konkaşpayev, A.A. Abdrahmanov, E. Koyçupayev, M. Mirzahmetulı gibi adlar dikkat çekmektedir. Adı geçen bilim insanlarının çalışmaları Kazakistan toponimlerine ışık tutmaktadır. İçinde yaklaşık iki bin Türkçe yer adı

bulunan E. Koyçupayev'in *Kratkiy tolkoviy slovar toponimov Kazahstana* başlıklı sözlüğü Kazakistan yer adı araştırmalarında sıklıkla başvuru kaynağıdır.

Sovyet dönemi yer adları üzerine çalışmalar yapan yeradbilim uzmanı E.M. Murzayev (1908-1998) yer adlarının önemini *Yeradbilim ve Coğrafya* kitabında şu cümlelerle ifade eder:

“Coğrafi adlar eski çağda konuşulan dilin koruyucusu olan halkın tanık olduğu tarihi olayların yansımasıdır. Yer adları rastlantı sonucu ortaya çıkmamıştır ve adlandırma sırasında yerin coğrafi konumu, ayırıcı özellikleri, iklimi, tarihi geçmişi gibi pek çok önemli ayrıntı göz önünde bulundurulur. Yeradbilim bu ayrıntıların bilimsel açıdan değerlendirilmesini sağlayarak bölgeyle ilgili tarihi, coğrafi, kültürel bilgiler sunar” (Murzayev, 1995: 3).

Bir bölgede yapılan adlandırmalar orada yaşayan yerli halkın yaşam biçiminden izler taşır. Kazakistan yer adlarında da o bölgeye özgü nitelikler ön plandadır. Kazakistan yer adlarındaki siyasi etkilerin dile yansımasına değinmeden önce Kazakistan toponimlerindeki belli başlı dört özelliğe dikkat çekmek gerekir. İlk özellik Kazak halkının yaşam biçimine göre yapılan adlandırmalardır. Kazakların binlerce yıl konar-göçer hayat yaşayarak hayvancılıkla uğraşması yer adlarında dağ, tepe, vadi, hendek ifadelerinin kullanılmasına sebep olmuştur. Kazakistan yer adlarında *kol* (göl), *tau* (dağ), *say* (vadi), *jaman* (alçak), *ulu* (büyük), *sulu* (güzel) sözcükleri fazlasıyla bulunmaktadır: *Ulutau*, *Koktau*, *Jamantau*, *Jamankara* dağ adları bunlardan birkaçıdır. Kazakistan yer adlarındaki ikinci özellik hayvanlar ve bitkilerle ilgili adların bulunmasıdır. Konar-göçer yaşam tarzı, beslenme şekli gibi sebepler Kazakların farklı bitki türleri ile karşılaşmasını sağlamıştır. *Olentü* (kamuşların yetiştiği yer), *Miyalı* (meyan kökü), *Jaulı* (yabani soğanın yetiştiği yer), *Kuraylı* (pelin ve uzun yabani otların yetiştiği yer) bitkileri Kazakistan yer adlarında kullanılan sözcüklerdendir. *Jılandı* (yılanların yaşadığı bölge), *Ayulı* (ayların bulunduğu bölge), *Borili* (kurtların yaşadığı yer) gibi içinde yırtıcı ve tehlikeli hayvan adlarının bulunduğu toponimler de mevcuttur. Kazakistan toponimlerinin üçüncü özelliği, hayvan organlarının diğer objelerle benzer ve farklı taraflarının temel alınarak adlandırılan simgesel yer adlarının varlığıdır. Kazakistan'da büyük bir alana yayılan bazı göller denizi anımsatması sebebiyle *Teniz* (deniz) olarak adlandırılır. *Siletiteniz*, *Şaglitenez* gölleri örnek verilebilir. Kazakistan toponimlerinin dördüncü özelliği fiil biçimindeki yer adlarıdır. *Jezkazgan* (bakır kazılan yer), *Altınkazgan* (altın çıkarılan yer) şehirlerini örnek vermek mümkündür (İmangulova, 2012: 44-45). Kazakistan toponimlerinde çoğunluklu olarak *kol* (göl), *sor* (tuzlu göl), *su* (su), *tau* (dağ), *tobe* (tepe) sözcükleri kullanılır. Bu sözcüklerin kullanıldığı toponimler oldukça fazladır:

Kol: *Adaykol*, *Aynakol*, *Alakol*, *Aşçikol*, *Ayakol*, *Balıktıkol*, *Jantızkol*, *Sulukol*.

Sor: *Alasor, Aşçitastisor, Jalpaksor, Jarsor, Karasor, Taldisor, Şoptisor, Ulkensor.*

Su: *Aksu, Aşçisu, Karasu, Kızılsu.*

Tau: *Aktau, Bestau, Borlitau, Olkantau.*

Tobe: *Aktobe, Bestobe, Jalpaktobe, Karatobe, Kızıltobe, Uştobe* (Bitanova 1962: 41).

Yukarıda verilen sözcüklere ek olarak *bulak* (kaynak), *jar* (uçurum, yar), *kopa* (kamış ve saparna bitkisinin yetiştiği yer), *kuduk* (kuyu) sözcükleri de kullanılmıştır: *Karabulak, Kızıljar, Karakopa, Korjinkopa, Tolbaykopa, Urazkopa, Çandakkopa, Akkunduk, Jamankunduk* vb. Kazakistan toponimlerinde coğrafi terimler dışında ağaç ve bitki adları da yer almaktadır: *Akkain* (Huş ağacı), *Amankaratay* (Çam ağacı), *Akagaş* (Akağaç), *Aktugay* (Beyaz çiçek), *Karatal* (Karaçalı), *Kızılkoga* (Kırmızı bitki), *Sırıbiday* (Sarı buğday) vb. (Bitanova 1962: 41-42). Tarihi olaylardan bağımsız olarak bölge halkı tarafından oluşturulan yer adlarında toplumun yaşam biçimi, dili, kültürel değerleri ve yaşanılan yerin doğası gibi belli başlı özelliklerin etkin olduğu örneklerden anlaşılmaktadır.

Kazak topraklarının Rusya ile birleşmesinden sonra çıkan yer adlarına bakılacak olursa üç dönem ile biçimlendirilmiş üç özellik göze çarpar. İlk dönem 1781-1822 yıllarını kapsar ve devleti himaye altına alma sistemi hâkimdir. Bu dönemde Küçük cüz ve Orta cüz Kazakları Rusya İmparatorluğuyla birleştirilir, Büyük cüz Kazakları ise Hogand Hanlığının boyunduruğu altında kalır. Kazak hanlıkları artık resmi olarak Çarlık Hükümetine tayin edilir. Bu dönemde Çarlık Hükümeti, temkinli bir biçimde yer adlarını değiştirmeye başlar. *Orenburg, Petropavlovsk, Uralsk, Kereku* gibi şehir adları değiştirilse de bu dönem oldukça sakin ilerler. 1822-1876 yılları arasındaki ikinci dönemde Hanlık sistemi ortadan kaldırılarak yerine padişah ve sultan tarafından yönetilme getirilir. Kazakistan halkını ve topraklarını bölmeye için Çar tarafından padişahlar göreve getirilir. Kazak topraklarındaki yeni görevleriyle birlikte coğrafi adlarda büyük bir değişim furyası başlar. Özellikle bu dönemde *Pavlodar, Çernyayevka, Semipalatinsk, Kaufmanskaya, Perovsk, Verniy, Sofyannaya, Nadejdino, Sergiopol* vb. yer adları ortaya çıkar. Üçüncü dönem 1887-1917 yılları arasındadır. Çarlık Hükümeti yer adlarının değiştirilmesindeki hızı yetersiz bulur ve Kazakistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği “yeni düzen” (1867-1917) döneminde halktan topraklarını alarak bu toprakları göçmenlere verme politikası sürdürmeye başlar. XIX. yüzyılın ortalarına doğru Kazakistan topraklarında aktif bir şekilde hüküm süren Rusya, İslamiyet'in yayılma politikasını reddeder. 1867'de kabul edilen *Yeni Düzen* kuralıyla Kazakların hükmü köy sınırını

geçemez. Bölgesel güç iktidar yöneticilerine geçer. Kazak topraklarının Rusya İmparatorluğu'nun mülkiyetinde olduğu resmi olarak ilan edilir. Kazak halkının manevi zenginliğini ve tarihini içinde barındıran bütün yer adları Ruslaştırılmaya başlanır. Bu zaman diliminde Çarlık hizmetinde çalışanlara sınırsız yetki verilir ve ad değiştirme süreci eşi görülmemiş bir biçimde devlet politikası düzeyinde gerçekleştirilir (Mirzahmetuli, 2015: 206-207).

Yer adı incelemelerinde Kazakistan'daki belli başlı şehirlerinin tarihçelerine değinmek adların değişim tarihini göstermek açısından önem arz etmektedir. Örnek vermek gerekirse Kazakistan'ın eski başkenti Almatı Omsk şehrinin askeri valisi Gasford'un kızı Vera'nın onuruna Verina olarak değiştirilir. Ancak 1867'de Çar'ın isteği üzerine Vernıy şeklinde yeniden adlandırılır (Pospelov, 2005: 55). 1720 yılında Kazakistan'daki bir şehre Rus tüccarın adı olan Koryakova verilir. Yerli Kazakların bu adı telaffuz etmesi zor olduğu için ad Kazakçaya uygun hale getirilerek Kereku şeklinde seslendirilir. 1861'de Çar II. Aleksandr'ın oğlu Pavel'in bir yaşına girmesi şerefine ve askeri vali Gasford'un isteği üzerine şehrin adı Pavlodar olarak tekrar değiştirilir (Pospelov, 2005: 202). Günümüzdeki adı Kızılorda olan Akmeçet şehrine, Çar'ın şahsi kararıyla vali V.A. Perovskiy'nin adı verilir. A.İ. Dobromislov: *"Akmeçet kalesini fethettiği için, Çar burayı 'Perovskiy Fort' olarak adlandırmış ve bu şekilde generalin kahramanlıklarını ebedileştirmiştir"* (Mirzahmetuli, 2015: 58) şeklinde ifade eder.

SSCB döneminde Cualı bölgesinde: *Yevgenevka, Petrovka, Andreyevka, Alekseyevka, Kazanka, Blagoveşçenka, Kremenevka, Uspenovka, Samsonovka, Stolipinka, Burnoye*; Tülkübas bölgesinde: *Vannovka, Kornilovka, Antonovka, Visokoye, Voznesenovka, Novo-Nikolayevka, Sergeyevka* vb. adlar ortaya çıkar. Aynı zamanda Kazakistan'ın şehirlerine, iş merkezleri ve kolhozlara *Kirgiziya, Traktorist, Trudovoy, Kievskoye* vb. adların verildiği görülmüştür (Ayjolova, 2011: 4). Kazakistan'daki Sovyet rejimini yansıtan toponimler oldukça fazladır. Güney Kazakistan ve Cambıl bölgesi sınırına yakın olan Tülkübas ve Cualı ilçelerine bakıldığında bu iki ilçe Kazakistan'ın bütün bölgeleri için tipik bir örnek teşkil eder. Devrime kadarki süreçte Cualı bölgesi toponimlerinde herhangi bir değişiklik yapılmazken Sovyetler Birliği döneminde ciddi bir artış olmuştur.

Kazakistan'daki Kökirek köyü 1891'den itibaren Vannovka şeklinde adlandırılır. Vannovka adı 1891'de Çar Nikolay'ın özel teşebbüsüyle, 1882-1897 yılları arasında milli savunma bakanlığı yapmış olan Pyotr Semyonoviç Vannovskiy'nin şerefine verilir. Bu köy dışında milli savunma bakanının adı Kazakistan'ın birçok yer adına verilmiştir. Vannovka köyüne Rus göçmenler ilk olarak Tülkübas sözcüğünün doğrudan çevirisi olan Lisitsino adını verirler. Daha sonra Vannovskiy ve son olarak da Vannovka olarak değişime uğrar. Kostanaskaya

bölgesinin Fyodorovskiy semtinde bir köye ve bir köy komitesine daha Vannovka adı verilir (Mamoyev, 2012: 69). Örneklerden de anlaşıldığı üzere Kazakistan yer adlarında kadim dönemden itibaren halkın tarihi ve kültürel yaşamından izler taşıyan adların değişim tarihi, dönemin siyasi yapısını gözler önüne sermektedir.

Cualı bölgesindeki Samsonovka köyü Türkistan'ın valisi olan, idari görevlere sadece Rusça bilenlerin getirilmesi yönünde çalışmalar yürüten ve bu hedefini hayata geçiren General Samsonov'un adını taşımaktadır. Cambıl bölgesindeki Grodekovo köyü adını General Grodekov'dan alır. Türkistan bölgesi valisi Kaufman'ın ölümünden sonra yerine hükümetin güvenilir, deneyimli askerlerinden ve politikadan anlayan General Grodekov geçer. Grodekov bölgesel prensiplere dayalı ilk idari bölge yönetimini uygulayıcı ve generalin adı bu bölgedeki birçok yer adına verilir. Grodekovo istasyonu günümüzde de kullanılmaktadır. Rusya İmparatorluğu'nun generallerinden Çernyayev'in adı Çimkent şehri kuşatıldığında şehre verilir. Devrimden sonra şehre eski tarihi adı geri verilir. Ancak Özbekistan ve Kazakistan sınırında generalin adını taşıyan bir köy kalmıştır. Balkaşino köyü Tselinograd ve Akmolâ bölgelelerinde Çarlık Rusya'dan miras olarak günümüze kadar gelen yer adlarındandır. Köy, 1888'de bu şekilde adlandırılır ve günümüzde de idari merkez olarak kullanılan Balkaşino adlı ilçe mevcuttur. (Albekova vd. 2014:1-2)

XVIII. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başında Kazakistan haritasında *Petropavlovsk, Kutsal Petro ve Pavel kalesi, Georgiyevskaya, Sergiyevskaya* gibi Hristiyan papazların adları yer almaktadır. Zamanla yer adlarında devlet işlerinde çalışan, Çarlık ailesine mensup şahısların adları kullanılmaya başlanır: *Yekaterininskoye, Yelizavetinskoye, Nikolayevskoye, Tatişçevo* yer adları bunlardan bazılarıdır (Ksejnik, 2017: 1-2). Rusya İmparatorluğu XVIII. yüzyıldan itibaren Kazakistan'ı yönetme, bölgesel olarak hüküm sürme, halkın tarihsel hafızasını silme ve Rusya İmparatorluğu'nun sınırlarını genişletme amacını coğrafi adları değiştirme aracılığıyla gerçekleştirir. Bu amacı gerçekleştirmekteki asıl hedef Rus halklarını çoğaltma ve insanları birleştirme fikrini hayata geçirmektir. Bu hedef doğrultusunda başlangıçta bazı yer adlarında değişiklik yapılmasa da zamanla bu adların yerine Rusça adlar verilmeye başlanmıştır.

Kazakistan toprakları ve Türkistan bölgesinde kadim dönemde kullanılan adların yeni yer adlarıyla değişimi zamanla kitlesel bir boyut kazanır. Bu dönemde şehirlere sadece Romanov hanedanlığı, vali, general, askeri personel, papaz ya da toprak beyinin adını taşıyan Rus adları verilir. Aşkabat'ta *Romanovskiy, Obruçev, Vannovskiy, Skoblevskiy, Mihaylovskiy*; Kırgızistan'da *Prejevalskiy, Romanovka, Nikolayevka, Aleksandrovka, Novo-Alekseyevka* vb. yer adları ortaya çıkar (Mirzahmetulı, 2015: 209).

Kafkasya'daki yer adlarından *Beştau – Pyatigorsk*, *Qışqılsu – Kislovodsk'a*; Kırım'da *Ayutau – Medvedgora*, *Sabintau – Sapungora'ya*; Kazakistan'da *Yedisu – Semireçye'ye*; Kırgızistan'da *Balıqşı – Rıbaçye*, *Aqquköl – Lebyajye*, *Şortandı – Şuçye*, *Burkitti – Orlinogorsk'a* dönüştürülür. Sayram ilçesinde ise *Aqsu – Belovod*, *Qarasu – Çernovod*, *Qızılsu – Krasnovod* olarak değiştirilir (Bitanova, 1962: 41-43). Örneklerde de görüldüğü gibi yer adları oluşturulurken etkin kullanılan yöntemlerden biri de kelimesi kelimesine çeviridir. Türkçe sözcükler birebir Rusçaya çevrilerek adlandırmalar yapılmıştır.

Sovyet ideolojisinin belirgin ölçüde hissedildiği toponimler SSCB'nin her bir şehrinde sıklıkla tekrarlanır. *Sovetsk*, *Oktyabrsk*, *Pervomaysk*, *Komsomolsk*, *Krasnoarmeysk* toponimlerini örnek vermek mümkündür. Bu süreçte *krasny* (kızıl) sözcüğünün Rusça ve farklı dillerde kullanıldığı, aynı zamanda değişik tip yerleşim yerlerinde defalarca tekrarlandığı görülmüştür. *Krasnodar*, *Krasnoznamensk*, *Krasnopartizansk*, *Krasnoturinsk*, *Krasnouralsk*, *Krasnounsolskiy*, *Krasniye Baki*, *Krasniy Klyuç*, *Krasniy Mayak*, *Krasniy Steklovar*, *Krasniy Sulin*; *Kızıl*, *Yoşkar-Ola*, *Naryan-Mar*, *Ulan-Üde* (Tuva Türkçesinde 'kızıl', *Mari dilinde* (Çirmiş dili) 'yoşkar', *Neneçede* 'naryan', *Buryatça* 'krasniy') örnekleri mevcuttur.

SONUÇ

Sonuç olarak, Kazakistan topraklarındaki yer adlarının değiştirilme sürecinde uygulanan yöntemleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Romanov hanedanlığından Çar, knez, askeri komutan, general ve Çar hizmetinde olan kişilerin adları yer adlarına verilmiştir: *Romanovskiy*, *Obruçev*, *Vannovskiy*, *Skoblevskiy*, *Mihaylovskiy*, *Romanovka*, *Nikolayevka*, *Aleksandrovka* vb.

2. Çarlık Hükümeti, Çarlığın ideolojik açıdan en güvenilir ayağı olan misyoner, Ortodoks din adamlarının adlarını ve hatta dini bayramlarla kiliselerin adlarını Kazakistan yer adlarına vermiştir.

3. En etkili yöntemlerden biri olarak metropol şehir adları, sömürge altına alınan Kazak topraklarında tekrar kullanılmış ve bu şekilde yerli halka dini açıdan zarar vermek için geniş çaplı bir uygulama gerçekleştirilmiştir.

4. Kazakça yer adları Rusçaya çevrilmiştir. Örneğin, *Aksu – Belovod*, *Şortandı – Şuçye*, *Kökşetay – Sinegorya*, *Balıkçı – Rıbaçıye*, *Bestau – Pyatigorsk* vb.

5. Romanov hanedanlığından büyük Çarların ve knezlerin adları birçok kez yer adlarında kullanılmış olmasına rağmen, adların önüne Rusçada *yeni* anlamına gelen

novo öntakısını ekleyerek yeni adlar türetilmiştir. *Novo-Nikolayevka*, *Novo-Alekseyevka*, *Novo-Mihaylovka*, *Novo-Romanovka* bu yer adlarına örnek gösterilebilir.

Sovyet düşünce biçimine bağlı olarak Kazakistan yer adlarında fazlasıyla değişikliğe gidildiği verilen örneklerden anlaşılmaktadır. Bu adların verilme süreçlerine bakılacak olursa dönemin siyasi etkilerinin yer adlarına birebir yansıdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

AYJOLOVA, G.R. *Perspektivi ispolzovaniya toponimov v turistsko-ekskursionnoy deyatelnosti (na primere Sentralnogo Kazahstana)*. Kazahskiy natsionalniy universitet im. Al-Farabi, 2011

BİTANOVA, A.S. *İz Nablyudenii Nad Kazahskoy Toponimikoy Kustanaiskoy Oblasti*. Voprosı toponomastiki, Vıpusk 1, 1962.

İMANGULOVA, T.V. *Primeneniye Geografiçeskih Nazvaniy v Toponimike Kazahstana*. Harkov: Zbirnik naukovih prats, Vıpusk 15, 2012.

KSENJİK, G. *Toponimika Kazahstana i İstoriçeskaya Geografiya XVIII.-naç. XX. v.* No 1(9), 2017.

MAMOYEV, B.Ş. *Toponimiçeskiy Slovar Severniy Tyan-Şan*. Harkov: Zbirnik naukovih prats, Vıpusk 16, 2012.

MİRZAHMETULI, M. *Taynı rusifikatsii Kazakhov*. Almatı: TOO, 2015.

MURZAYEV, E.M. *Toponimika i Geografiya*. Moskva: Nauka, 1995.

POSPELOV, E.M. *Toponimiçeskiy Slovar*. Moskva: AST, 2005.

SUPERANSKAYA, A.V. *Şto takoye toponimika? İz istorii geografiçeskih nazvaniy*. Moskva: URSS, 2014.